

Napsal Vladimír Binar

(E*forum, 10. 02. 2016)

Přetiskujeme zde medailon, který Vladimír Binar otiskl v Lidových novinách (roč. 4, 1991, č. 4, 5. 1., s. 7) k nedožitým jednadvadesátým narozeninám Bedřicha Fučíka, jehož Dílo uspořádal a publikoval v samizdatu (1986-1989), později pak za změněných poměrů tiskem (1992-2006).

Kritikova výzva - Bedřich Fučík

Když bylo Bedřichu Fučíkovi (4. 1. 1900-2. 7. 1984) padesát let, věnoval mu J. Deml Pozdravení-sen, v jehož závěrečné scéně jako by předznamenal jeho další osud:

„Tam, pod nízkým stropem a při umělém osvětlení, seděl na židli muž asi padesátiletý, seděl na židli jako u holiče, a přistoupil k němu řezník s nožem v pravici a vrazil mu nůž přímo do úst a vytáhl jej. Nebylo to dobře. Ačkoli já myslel, že to postačí. A ten člověk, co zde seděl jako u holiče, řekl podivné slovo tomu řezníkovi: Ty troubo, to se přece dělá tak a tak – dal mu slovem radu, jak se správně zařezuje, a ten řezník vrazil mu nůž správně do úst až po rukojeť, a potom nůž vytáhl, a ten člověk, poučiv řezníka, seděl klidně dál, jenom zavřel oči a pevně semkl rty, aby nevytryskla krev, a také nevytryskla, rty jeho byly docela nepotřísněny, jak je svíral – a tak zemřel. Jako u holiče po oholení. Vykrvácel dovnitř.“

Tato básníková vize se začala naplňovat již v roce 1951, kdy byl Fučík zatčen a v procesu „klerofašistickou odnoží tzv. zelené internacionály“ odsouzen k patnácti letům vězení (spolu s ním Zahradníček, Kalista, Knap, Křelina aj.).

Demlův text je však zároveň pokračováním povídky Vražda, napsané v roce 1927 pro časopis Tvar, který se v letech 1927 až 1931 stal Fučíkovou hlavní kritickou tribunou. Soustředil kolem něho nejen své osudové soupeřníky – Halase, Závadu, Čepa, Zahradníčka, Nezvala – ale i Březinu, Demla a Durycha, a usiloval o prolnutí svého „neideologického“ vidění současné poezie a prózy se svým viděním tradice, do níž mu patří dílo Máchovo, Erbenovo, Němcové i Zeyera. Ve svých studiích se staví proti götzovskému eklektismu, šrámkovskému vitalismu, čapkovskému pragmatismu i teigovskému umění funkčnímu.

V roce 1929 se Fučík stává ředitelem nakladatelství Melantrich, z něhož vytvoří jedno z hlavních center literárního i kulturního dění třicátých let. Zakládá zde řadu edic (Poezie, Prameny) i monografických řad, v nichž vydává svá – dnes už klasická – díla

celá plejáda básníků, prozaiků, literárních vědců i historiků. Podobně soustřeďuje kolem časopisu *Listy pro umění a kritiku* (1933–1937) nejvýraznější osobnosti doby, často stojící na ideově protikladných pozicích, s cílem odhalovat i postulovat řád umění bez ohledu na literární programy, směry, mimoumělecká i ideologická stanoviska. Tato jeho koncepce syntézy uměleckého i duchovního úsilí doby i snaha bezvýhradně sloužit všem hodnotám v české literatuře i umění bez ohledu na ideové zájmy a tábory se už ve třicátých letech staly terčem řady útoků jak ze strany levice, tak ze stran opačných. Nakonec musí Fučík po mnichovském diktátu z Melantrichu, ve chvíli, kdy chystá Českou malbu gotickou, „na hodinu odejít“ (31. 12. 1938), neboť vydával „vedle katolíků i komunisty, dokonce i Židy“.

Působí sice za války načas u Vilímků a v poválečném období do svého zatčení ve Vyšehradě, ale po letech svůj odchod z Melantrichu komentuje povzdechem: „*Tím mé nakladatelské sny v podstatě skončily.*“

Své kritické práce, monografické i panoramatické studie, tiskne v tomto období v *Listech* a později v *Akordu* (1939–1946). Věnuje je především „svým“ autorům, ať už jsou to Šalda, Deml, Durych či Halas, Závada, Nezval, Čep, Zahradníček, Holan aj., k nimž se připojují autoři nově nastupující (Křelina, Hrubín, Bednář, Kameník). Prostřednictvím jejich díla však neustále ohledává a mapuje proměny národního života a tvorby, jež poměřuje svou žízni dobývat „nadčasové“.

V padesátých letech a dalších desetiletích je Fučíkovo jméno z české literatury zcela vymazáno, pokud nepočítáme štollovské zmínky o „klerofašistovi“, „katolickém harcovníku“ či „skupovateli české literatury“. Přestože se po návratu z vězení v r. 1960 Fučík na sklonku šedesátých let na kulturní scéně jak v nakladatelském působení (Vyšehrad), tak jako kritik přece jen objeví, je to už jen epilog. Ale právě od něho se otevírá závěrečné, dá se říci heroické období Fučíkovy tvůrčí činnosti.

I když jeho kritická i editorská práce až do smrti míří už jen a jen do publikačního prázdna, věnuje se nadále s neutuchající věrností svým „milovaným autorům“. Na samém počátku sedmdesátých let zakládá s několika spolupracovníky edici *Rukopisy VBF*, v nichž se dovršuje jeho předchozí editorská činnost (Šalda, Deml, Zahradníček). Během necelého desetiletí zde vycházejí rozsáhlé soubory Díla J. Demla, J. Zahradníčka a J. Čepa.

Své kritické hledačství sice věnuje v rozsáhlých studiích těmto autorům, ale zároveň i autorům dalším (Palivec, Kostohryz, L. Dvořák, Skácel) a v „samizdatelských referátech“ nachází novou podobu svých „kritických příležitostí“. Jeho touha dopátrat se základních silokřivek české literatury vrcholí v syntetické studii *Píseň o zemi* a zároveň v souboru medailonů *Čtrnáctero zastavení* (1984), v němž monumentálními tahy načrtává životní i umělecké portréty svých současníků od Šaldy, Březiny, J. Floriana až po Nezvala, Holana, Čepa, Zahradníčka, Závadu a další.

Přes všechny tragické životní zvraty a předěly je kritická a esejistická tvorba B. Fučíka

vzácně jednotná a téměř jakoby nepřerušovaná. Svědčí o tom již oblouk klenoucí se od jeho první otištěné stati *Programy* (1926) až k jeho *Písni o zemi* (1984). Mezi počátečním intuitivním přichýlením k zemi, touhou „růst z naší země“ a závěrečným máchovským milostným přilnutím k „zemi milované“, k veškerému jejímu přírodnímu i lidskému prostoru, se odehrává Fučíkovo celoživotní drama kritika a vykladače básnického díla.

Nejde mu však jen o hledání nitek, spojujících básnické dílo se zemí a tajemstvím života na ní, nitek, z nichž se dílo živí a z nichž je snováno, ale daleko víc o odhalování jeho dramatického působení v lidském společenství, jde mu o postulování jeho zápasu o překonání základního ohrožení přírodního i lidského bytí – tento požadavek shrnuje B. Fučík v posledních letech své kritické práce do pojmu „básníková výzva“. Z jeho celoživotní koncepce a interpretace básnického tvaru i našeho duchovního života tak vyrůstá jeho „kritikova výzva“.

Dá se jen doufat, že jeho životní tvorba, soustředěná dnes do šestisvazkového Díla Bedřicha Fučíka, se dostane v nadcházejících letech do rukou veřejnosti – že se o tomto díle paradoxně nenaplní opět ona Demlova vize o mlčení a vykrvácení dovnitř.

www.ipsl.cz